

Marzena Błach

Biblioteka Główna
Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Spuścizny pracowników nauki w zbiorach Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego

Streszczenie: W zbiorach Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego (BG UP) znajduje się kilka cennych kolekcji specjalnych, wśród których wyróżniają się spuścizny pracowników nauki. Z uwagi na ich specyficzny – archiwalny – charakter stanowią wyzwanie dla biblioteki w zakresie ich opracowania, przechowywania i udostępniania. Celem niniejszego artykułu jest zasygnalizowanie obecności tych cennych zasobów w zbiorach BG UP poprzez krótkie ich opisanie oraz zwrócenie uwagi na tkwiący w nich potencjał badawczy. W artykule wspomniano przechowywane w magazynach BG UP spuścizny: po astronomie dr. Lucjanie Orkisz, po matematyce profesor Zofii Krygowskiej oraz opisano dwa zespoły archiwaliów związanych z pracownikami uczelni, rektorem WSP w latach 1956–1971 – profesorem Wincentym Dankiem i profesor Mieczysławą Romankówną. Scharakteryzowano ponadto spuściznę profesora Tadeusza Banachiewicza włączoną do zbiorów BG UP za sprawą profesora Jerzego M. Kreinera, którego zainteresowania badawcze obracają się m.in. wokół działalności zawodowej i życia słynnego astronoma – twórcy krakowianów. **Słowa kluczowe:** spuścizny, kolekcje specjalne, Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego, biblioteki uniwersyteckie, Tadeusz Banachiewicz, Wincenty Danek, Mieczysława Romankówna, Lucjan Orkisz, Zofia Krygowska.

Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego (dalej zwana w skrócie BG UP) powstała w 1946 r.¹ Mimo swej stosunkowo krótkiej historii istnienia gromadzi, przechowuje i udostępnia swoim czytelnikom unikalne zbiory. Są to starodruki oraz książki publikowane w XIX w. w oficynach wydawniczych miast takich, jak: Warszawa, Kraków, Lwów, Poznań, Wilno, Wrocław, Lipsk, Paryż i Petersburg².

Najstarszym drukiem w zbiorach BG UP jest opisany przez Hannę Kościńską-Jawień³ adligat, czyli klocek introligatorski, w którego skład wchodzi publikacje

¹ Zajac Renata M., *Biblioteka Główna wczoraj i dziś*. W: Piłtyczak-Majerowicz Maria, Skórka Stanisław, Wilk Dorota (red.), *Służą i chronią: 65 lat Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*, Kraków, 2011, s. 10.

² Kościńska-Jawień Hanna, „Białe kruki” w zbiorach Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego. W: Piłtyczak-Majerowicz Maria, Skórka Stanisław, Wilk Dorota (red.), *Służą i chronią: 65 lat Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*, Kraków, 2011, s. 133.

³ Tamże, s. 133.

autorstwa: Jana Amosa Komeńskiego (*Janua [Ianua] aurea reserata...* — pionierska praca z zakresu pedagogiki), Jana Ludwika Vivesa (*Introductio ad Veram Sapientiam*) oraz Erazma z Rotterdamu (*Liber Aureus...*). Wszystkie trzy teksty ukazały się w XVII w. — *Janua [Ianua] aurea reserata* w 1640 r. w Leidzie, a dwa pozostałe pięćdziesiąt lat później, w 1690 r. w Hamburgu. Ten unikalny klocek introligatorski ofiarował bibliotece w 1985 r. prof. Jan Okoń⁴. Wśród cymeliów BG UP zwracają uwagę również dzieła kartograficzne (atlas świata, który ukazał się w Norymberdze w 1752 r.), zbiór polskich tłumaczeń dzieł Publiusza Marona Wergiliusza wydrukowany w Warszawie w 1754 r. oraz *Listy króla Jana III, pisane do królowej Maryi Kazimiery w ciągu wyprawy pod Wiedeń w roku 1683* opublikowane w Warszawie w 1824 r.⁵ Inną kategorię zbiorów specjalnych w BG UP stanowią podręczniki, polskie i zagraniczne, stanowiące trzon Muzeum Podręcznika, które rozpoczęło swoją działalność w 2014 r. Muzeum Podręcznika gromadzi wycofane z programów nauczania, opublikowane po 1800 r. podręczniki szkolne i akademickie, zeszyty ćwiczeń, samouczki oraz materiały dydaktyczne pomocne w procesie kształcenia⁶. Pełny wykaz 1915 książek z tej kolekcji odnaleźć można w katalogu online⁷. W Muzeum Podręcznika znajdują się również cenne druki dziewiętnastowieczne, a wśród nich *Algebra podług Lacroix na szkoły wojewodzkie* ułożona przez Antoniego Dąbrowskiego, która ukazała się w Warszawie w Drukarni Xieży Piarów dwieście lat temu⁸.

Wiele ze swoich najcenniejszych i unikatowych zbiorów Biblioteka Główna zawdzięcza darom pracowników uczelni⁹. Najstarszy druk w zbiorach BG UP ofiarowany został przez nauczyciela akademickiego, historyka literatury i kultury staropolskiej, wspomnianego już prof. Jana Okonia. Z podobnych darowizn pochodzą kolekcje specjalne zawierające materiały archiwalne zasłużonych pracowników nauki, a wśród nich spuścizna Tadeusza Banachiewicza — światowej sławy astronoma i geodety, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego i wieloletniego dyrektora Obserwatorium Astronomicznego UJ w Krakowie, twórcy „krakowianów” (rachunku krakowianowego), pochowanego w Krypcie Zasłużonych na Skałce. Profesor Banachiewicz nie był zawodowo związany z Uniwersytetem Pedagogicznym. W roku 1946, w którym powstała WSP i jej Biblioteka Główna, został członkiem przewodniczącym Komitetu Narodowego Geodezyjno-Geograficznego przy PAU¹⁰. Jak zatem jego korespondencje, notatnik, zdjęcia trafi-

⁴ Tamże, s. 133.

⁵ Tamże, s. 136.

⁶ *Muzeum Podręcznika*, Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, 2019, http://bg.up.krakow.pl/?page_id=4067 [dostęp: 2019-04-24].

⁷ Stan na dzień 8.03.2019 r. W celu dotarcia do tej listy należy ograniczyć wyszukiwanie do konkretnej lokalizacji tj. Muzeum Podręcznika.

⁸ *Algebra podług Lacroix na szkoły wojewodzkie* [ułożona przez Antoniego Dąbrowskiego], Warszawa, 1818.

⁹ Dary pracowników Uniwersytetu Pedagogicznego dla Biblioteki Głównej to ciekawy, ale niezbadany temat. Dotychczas nie były prowadzone analizy księgozbioru z tej perspektywy.

¹⁰ Cyt. za: Skrzyński Tomasz, *Rola Tadeusza Banachiewicza w kontaktach zagranicznych Polskiej Akademii Umiejętności*. W: Strzałkowski Adam (red.), *Tadeusz Banachiewicz 1882–1954: materiały z sesji naukowej w dniu 29 października 2004 r.*, Kraków, 2012, s. 94.

ły do BG UP? Inicjatorem stworzenia tej kolekcji jest emerytowany pracownik UP – profesor Jerzy Kreiner – nauczyciel akademicki, astronom, specjalizujący się w astrofizyce, fotometrii gwiazd, dydaktyce astronomii¹¹, autor kilku publikacji o profesorze Banachiewiczu.

Tab. 1. Publikacje nt. życia i twórczości Profesora Banachiewicza autorstwa Jerzego M. Kreinera.

Lp.	Dane bibliograficzne artykułu: autor, tytuł, źródło.
1.	Tadeusz Zbigniew Dworak, Jerzy Marek Kreiner, <i>Tadeusz Banachiewicz – twórca Krakowianów</i> , Wrocław 1985.
2.	Jerzy M. Kreiner, <i>Nieznane fotografie Obserwatorium Wileńskiego</i> , „Urania: postępy astronomii”, 1999, nr 6, s. 260–262.
3.	Tadeusz Zbigniew Dworak, Jerzy M. Kreiner, Jan Mietelski, <i>Tadeusz Banachiewicz (1882–1954)</i> . W: Szafirski Bolesław (red.), <i>Złota księga Wydziału Matematyki i Fizyki</i> , Kraków, 2000, s. 174–175.
4.	Jerzy M. Kreiner, Ewa Piotrowska, <i>Bibliografia prac Profesora Tadeusza Banachiewicza</i> , „Prace Komisji Historii Nauki”, 2006, T. 7, s. 327–369.
5.	Jerzy M. Kreiner, <i>Tadeusz Banachiewicz – obserwator</i> . W: Strzałkowski Adam (red.), <i>Tadeusz Banachiewicz 1882–1954: materiały z sesji naukowej w dniu 29 października 2004 r.</i> , Kraków, 2012, s. 21–30.

Źródło: opracowanie własne, 2019 r.

Za jego sprawą wystawiona na sprzedaż przez krakowski antykwariat kolekcja, która kiedyś znajdowała się w posiadaniu Aldony Szczepanowskiej, trafiła do BG UP. Aldona Szczepanowska, jako wieloletni współpracownik profesora z krakowskiego Obserwatorium Astronomicznego (wśród zachowanych dokumentów w posiadaniu BG UP znajdują się m.in. dwa egzemplarze umowy o pracę z mgr Aldoną Szczepanowską na stanowisku obserwatora z dnia 1/08/1946 r.), posiadała w swych zbiorach liczne pamiątki po profesorze Tadeuszu Banachiewiczu (jak np. kartki pocztowe wysyłane do niej przez wybitnego uczonego). Po jej śmierci zbiory trafiły do antykwariatu¹², a następnie do BG UP¹³.

W zbiorach BG UP znajdują się następujące kolekcje specjalne zawierające materiały archiwalne zasłużonych pracowników nauki:

- spuścizna po astronomie profesorze Tadeuszu Banachiewiczu,
- spuścizna po historyku literatury i pedagogu profesorze Wincentym Danku,
- spuścizna po historyku literatury profesor Mieczysławie Romankównie,

¹¹ Kreiner Jerzy Marek, Biografik: bibliografia źródeł informacji biograficznych o pracownikach Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, 2019, <http://www.bg.up.krakow.pl/biografik/?p=941> [dostęp: 2018-04-24].

¹² Na podstawie dokumentacji przechowywanej w BG UP nie jest możliwe ustalenie jaki to był antykwariat.

¹³ Inwentarz F numer: 01318; wpisane jako: „Materiały fotograficzne i dokumenty po Prof. Banachiewiczu” w dniu 10 października 1997 r.

- spuścizna po astronomie doktorze Lucjanie Orkisz¹⁴,
- spuścizna po matematyku profesor Zofii Krygowskiej¹⁵.

Są one stosunkowo mało znane – baza „Spuścizna: archiwa krakowskie”¹⁶ nie wyszczególnia zespołów archiwalnych przechowywanych w BG UP. Dociekliwy czytelnik dotrze do nich za pośrednictwem kartkowego katalogu przedmiotowego lub informacji zamieszczonych na stronie internetowej BG UP, gdzie odnajdzie również ogólne wiadomości na ich temat i kilka zdjęć¹⁷. W związku z tym niniejszy artykuł ma za zadanie rozpowszechnienie informacji o tej kategorii zbiorów wśród czytelników i badaczy. Omówione zostaną trzy wpisane do inwentarza zbiorów specjalnych zespoły.

Tab. 2. Wykaz kolekcji specjalnych zawierających materiały archiwalne pracowników nauki wraz z ich sygnaturami i numerami inwentarzowymi.

Lp.	Kolekcja	Nr w inwentarzu F	Sygnatura BG UP
1.	Spuścizna po astronomie profesorze Tadeuszu Banachiewicz	01318	F 1318
2.	Spuścizna po historyku literatury i pedagogu profesorze Wincentym Danku	01580	F 1580
3.	Spuścizna po historyku literatury profesor Mieczysławie Romankównie	01581	F 1581
4.	Spuścizna po astronomie doktorze Lucjanie Orkisz	—	—
5.	Spuścizna po matematyku profesor Zofii Krygowskiej	—	—

Źródło: opracowanie własne, 2019 r.

W celu sporządzenia charakterystyki wymienionych w tab. 2 kolekcji specjalnych wykorzystano metody Jerzego Tyneckiego¹⁸, Andrzeja Mycio¹⁹ i Marka Szajdy²⁰. W przypadku omawiania spuścizny, zarówno literackiej, jak i naukowej, nieod-

¹⁴ Materiały archiwalne związane z osobą Lucjana Orkisz nie są wpisane do inwentarzy BG UP.

¹⁵ Materiały archiwalne przechowywane w Magazynie Głównym związane z osobą Zofii Krygowskiej nie są wpisane do inwentarzy BG UP.

¹⁶ BG nie jest członkiem projektu zainicjowanego przez Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Archiwum Nauki PAN i PAU, w ramach którego powstała baza: *Spuścizna: archiwa krakowskie*, 2019, <http://www.spuscizna.krakow.pl> [dostęp: 2018-04-24].

¹⁷ Tam też zamieszczone są informacje na temat zasad udostępniania (tylko prezencyjnie). Zob. *Kolekcje specjalne*, Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, 2019, http://bg.up.krakow.pl/?page_id=840 [dostęp: 2018-04-24].

¹⁸ Tynecki Jerzy, *Teki Litwina: o spuściźnie naukowej prof. Józefa Litwina w zbiorach rękopiśmiennych Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Librorum”, 1991, nr 2, s. 199–220.

¹⁹ Mycio Andrzej, *Spuścizna Mariana Gumowskiego w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu*, „Literaria Copernicana”, 2016, nr 4 (20), s. 169–174.

²⁰ Szajda Marek, *Spuścizna dra Jana Piotra Dekowskiego w Archiwum Naukowym Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego*, „Zeszyty Wiejskie”, 2017, t. 23, s. 53–72, <http://dspace.uni.lodz.pl:8080/xmlui/handle/11089/25472> [dostęp: 2019-03-05].

łącznym elementem jest szkic biograficzny. Spis zawartości omawianych archiwaliów poprzedza krótki rys biograficzny pracownika nauki, którego dotyczą.

Nietypowe formaty oraz duże zróżnicowanie materiałów stanowią nie lada wyzwanie w opracowaniu, przechowywaniu i udostępnianiu tego rodzaju dokumentów w bibliotekach. Przedstawione poniżej opisy stanowią zaledwie przyczynek do dalszych badań nad tymi unikatowymi zbiorami.

Kolekcja: Spuścizna po astronomie profesorze Tadeuszu Banachiewiczzu

Numer inwentarzowy: 01318

Biogram (szkic)

Tadeusz Banachiewicz (1882–1954) — wybitny astronom, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego i wieloletni dyrektor Obserwatorium Astronomicznego UJ w Krakowie. Kierował się maksymą będącą parafrazą słów Kartezjusza: *observo ergo sum*²¹. Aktywny członek Polskiej Akademii Umiejętności (1919–1952) i Międzynarodowej Unii Astronomicznej (1922–1954). Na dorobek naukowy Tadeusza Banachiewicza składa się: 110 oryginalnych artykułów naukowych, 174 doniesienia naukowe, komunikaty, telegramy oraz informacje o dokonanych obserwacjach, 185 artykułów i komunikatów popularnonaukowych, 89 drukowanych polemik, recenzji i sprawozdań, 2 książki (*Metody rachunków astronomicznych*, Kraków, 1952; *Rachunek krakowianowy z zastosowaniem*, Warszawa, 1959)²². Tadeusz Banachiewicz to także autor *Notat codziennych*²³, diariusza-pamiętnika przechowywanego w zbiorach prywatnych rodziny Kordylewskich. *Notaty codzienne* to interesujące źródło danych na temat życia codziennego profesora. Dostarczają również wiele informacji o genezie i rozwoju jego poczynań naukowych i organizacyjnych. Dziennik ten prowadził od 1932 r. Zapiski w nim poczynione posłużyły Janowi Mietelskiemu jako materiał źródłowy do opisanie działalności profesora w Międzynarodowej Unii Astronomicznej (IAU)²⁴. W obszernym artykule na ten temat zacytował fragmenty wpisów Banachiewicza poświęcone m.in. wyjazdom na kongresy IAU do Stanów Zjednoczonych (w 1932 r.) i Paryża (w 1935 r.). Wspomnienia i krótkie noty biograficzne wplatają w swoje wy-

²¹ W publikacjach na temat Banachiewicza maksyma ta jest często cytowana. Piszą o niej Tadeusz Zbigniew Dworak i Jerzy M. Kreiner (*Tadeusz Banachiewicz — twórca krakowianów; Tadeusz Banachiewicz — obserwator*) oraz Piotr Flin i Elena Panko (*Tadeusz Banachiewicz in Tartu «1915 to 1918»*).

²² Kreiner Jerzy M., Piotrowska Ewa, *Bibliografia prac Profesora Tadeusza Banachiewicza*, „Prace Komisji Historii Nauki”, 2006, T. 7, s. 329.

²³ *Notaty codzienne* to składający się z 5 tomów dziennik, prowadzony przez T. Banachiewicza systematycznie przez ponad 22 lata (1932–1954). Przez pierwsze 25 lat po śmierci autora *Notaty* zgodnie z jego wolą nie były udostępniane. Zob. Dworak Tadeusz Zbigniew, Kreiner Jerzy M., Mietelski Jan, *Tadeusz Banachiewicz (1882–1954)*. W: Szafirski Bolesław (red.), *Złota księga Wydziału Matematyki i Fizyki*, Kraków, 2000, s. 174–175.

²⁴ Mietelski Jan, *Tadeusz Banachiewicz w Międzynarodowej Unii Astronomicznej*. W: Strzałkowski Adam (red.), *Tadeusz Banachiewicz 1882–1954: materiały z sesji naukowej w dniu 29 października 2004 r.*, Kraków, 2012, s. 31–61.

powiedzi o wielkim uczonym jego uczniowie, np. Adam Strzałkowski, który podczas naukowej sesji poświęconej profesorowi Banachiewiczowi w 2004 r. opowiadał: „Miałem obserwować fotometrycznie Wenus. Poza słońcem i Księżycem jest ona najjaśniejszym obiektem na niebie, nie jest zatem łatwo nawiązać jej jasności do jakiegoś standardu. Narzuca się tu Słońce, ale różnica jasności wynosi przeszło 20 wielkości gwiazdowych! Banachiewicz zasugerował mi porównywanie jasności Wenus z jasnością Słońca zredukowaną przez odbicie w kuli. I oczywiście kazał mi wyprowadzić potrzebne do tego wzory. Gdy pokażalem Profesorowi wyniki, ten zaprowadził mnie do biblioteki i w jakimś czasopiśmie wyszukał rozwiązanie tego problemu. Byłem trochę zły, ale i dumny, bo wzory się zgadzały”²⁵.

Dotychczas jednak nie powstała obszerna biografia tego krakowskiego światowej sławy astronoma. Oprócz *Notat codziennych* odnaleźć można wiele źródeł do biografii Tadeusza Banachiewicza, również w Archiwum UJ. Są to m.in. liczna korespondencja, materiały biograficzne (życiorysy, wykazy prac, dokumenty dotyczące studiów, zaświadczenia pracy, dyplomy towarzystw naukowych, sprawy mieszkaniowe, sprawozdania z podróży, varia), „materiały działalności” (sprawozdania z działalności Obserwatoriów Astronomicznych uczelni polskich)²⁶. Nie tak obszerna, ale niemniej cenna jest spuścizna w zbiorach BG UP.

Zawartość zespołu

Spuścizna znajdująca się w zbiorach BG UP stanowi bardzo ciekawy zbiór materiałów do badań biograficznych. W jej skład wchodzi m.in. bardzo liczne fotografie. W dziesięciu segregatorach znajdują się zdjęcia należące do astronoma, niektóre z nich są opisane — inne czekają na rozpoznanie. Na przykład kilkanaście fotografii Obserwatorium Wileńskiego i jego pracowników scharakteryzowanych zostało przez profesora Uniwersytetu Pedagogicznego, Jerzego M. Kreinera, który uzupełnił je objaśnieniami profesor Wilhelminy Iwanowskiej. Zdjęcia te wykonał najprawdopodobniej sam Banachiewicz aparatem Leica podczas pobytu w Wilnie w latach 30. XX w. Film, jak świadczą zachowane pudełka, wywołany został w firmie Voigt, która miała swoją siedzibę w Krakowie przy ul. Floriańskiej 47²⁷.

Inne rozpoznane fotografie przedstawiają Obserwatorium Astronomiczne Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie przy ul. Kopernika, gdzie Banachiewicz pełnił funkcję dyrektora w latach 1919–1954 (mimo kilkuletniej przerwy w czasie okupacji hitlerowskiej był najdłużej urzędującym dyrektorem w XX-wiecz-

²⁵ Strzałkowski Adam, *Tadeusz Banachiewicz — Mistrz i Nauczyciel*. W: Strzałkowski Adam (red.), *Tadeusz Banachiewicz 1882–1954: materiały z sesji naukowej w dniu 29 października 2004 r.*, Kraków, 2012, s. 11.

²⁶ Wykaz tych materiałów znajduje się w bazie *Spuścizna: archiwa krakowskie*. Zob. wyniki wyszukiwania hasła Tadeusz Banachiewicz: *Spuścizna: archiwa krakowskie*, 2019, <http://www.spuszczizna.krakow.pl/#search-results> [dostęp: 2019-04-24].

²⁷ Kreiner Jerzy M., *Nieznanne fotografie Obserwatorium Wileńskiego*, „Urania”, 1999, nr 6, s. 260.

nej historii tej placówki²⁸. Na zdjęciach odnaleźć można także Lubomir (stacja na Lubomirze powstała z inicjatywy profesora Banachiewicza dążącego do poprawienia stanu polskiej astronomii po I wojnie światowej jako załóżek Narodowego Instytutu Astronomicznego²⁹), zaćmienia słońca (w Laponii Szwedzkiej — 1927 r., Ameryce — 1932 r., Omsku — 1936 r., Grecji — 1936 r.), obserwatorium astronomiczne na Kasprowym Wierchu, wizerunki Larissy Banachiewicz (Laury de Sołohub Dikyj) — ukraińskiej malarki i poetki. Na jej cześć nazwę otrzymała jedna z planetoid odkryta przez belgijskiego astronoma i współpracownika Banachiewicza, Sylwiusza Arenda — Lorcia, takim bowiem pieśczołtliwym zdrobnieniem imienia zwracał się profesor do swojej małżonki³⁰.

W zbiorze fotografii zwracają uwagę również swego rodzaju cracoviana — zdjęcia ukazujące prowadzone w latach 1934–1937 prace archeologiczne przy kopcu Krakusa, podczas których odkryto w dolnej części kopca śmigiełkowate okucie końca pasa typu awarskiego datowane na VIII w. i monetę Bolesława II czeskiego (znalezioną w nasypie) świadczące o tym, że kopiec istniał w drugiej połowie X w. Zdjęcia ze spuścizny profesora Tadeusza Banachiewicza w BG UP nie są całkowicie nieznane, były już bowiem prezentowane podczas wystawy okolicznościowej zorganizowanej w Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego od 29 października do 14 listopada 2004 r. Fakt ich wypożyczenia na cele tej ekspozycji świadczy o dużej wartości kolekcji przechowywanej w BG UP. Jak pisała Anna Karolina Zawada, na ekspozycji *Observe ergo sum. Tadeusz Banachiewicz (1882–1954)* można było zobaczyć zdjęcia pochodzące głównie z Biblioteki Głównej Akademii Pedagogicznej w Krakowie (obecnie Uniwersytetu Pedagogicznego), przedstawiające „najbliższą rodzinę Banachiewicza i jego samego jako małego chłopca, a następnie dorastającego gimnazjalistę i studenta”³¹.

Obok fotografii (odbitek), papierów fotograficznych, negatywów, zdjęć małego formatu, które stanowią wyjątkowe źródło informacji i bardzo cenny zasób ikonograficzny na temat życia i aktywności zawodowej profesora Tadeusza Banachiewicza, spuścizna przechowywana w BG UP obejmuje również notes, legitymację nr 33124 wydaną przez Krakowską Spółkę Tramwajową z 1921 r., przepustkę (Passierschein) nr P 23/41 wystawioną w styczniu 1941 r. z pieczęciami Generalnego Gubernatorstwa oraz korespondencje. Są to zarówno przysyłane z całego świata listy (na przykład życzenia świąteczne z Toronto — datowane na grudzień 1937 r.³²), których odbiorcą był Tadeusz Banachiewicz, jak i pocztów-

²⁸ Dworak Tadeusz Zbigniew, Kreiner Jerzy M., Mietelski Jan, *Tadeusz Banachiewicz (1882–1954)*. W: Szafirski Bolesław (red.), *Złota księga Wydziału Matematyki i Fizyki*, Kraków, 2000, s. 162.

²⁹ Tamże, s. 167.

³⁰ Zawada Anna Karolina, *Observe ergo sum. Tadeusz Banachiewicz (1882–1954) okolicznościowa wystawa czasowa w Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego 29 października – 14 listopada 2004*. W: Strzałkowski Adam (red.), *Tadeusz Banachiewicz 1882–1954: materiały z sesji naukowej w dniu 29 października 2004 r.*, Kraków, 2012, s. 103.

³¹ Tamże, s. 98.

³² Segregator nr 3.

Kudowa, 3. II. 1952. ☉

Szanowna Pani!

Dojechałem tu wczoraj po myśliwie 2 ½ godzinny
opóźnieniem. W wagonie było 6. pułkownika. W Sanatorium
dobrze nie było, choć pokój, bo ciemny, na skutek dymu i góry,
zastaniającej nisko. Ogół pacjentów — cała sfera demokratycznych.
Pakuj może jeszcze zmienić. — Do „dziwnych” kochanków potrzebował
być pewnych krzyżów nie zabranym. Tenże neguje w tym wzglę-
dzie. „Osiemnastka” Północ” pomyślał nie trzeba, bo może, że tu sta-
je nie mieć z Katowic.

Łączę wyrazy pozdrowienia i uprzejmie ulotny
F. Banach

WP Mgr Aldona Szczepanowska

Kraków

Kopernika 27

Observatorium Astronomiczne

Zdj. 1. Korespondencja Tadeusza Banachiewicza do Aldony Szczepanowskiej z Kudowy Zdroju (3 II 1952).

Szanowna Pani! Wg. raportu wypadkowy mi wydał Sopot, 29. IX. 1951 r.
 stę w dobowy. Ale nie wiedziałem, iż na niej przez sąsiadów i sąsiadki wiadomości,
 które mam do podania, więc nie na swojej kartce. Dupała cina sprytna podziły mi
 perietony, i samolot prawie dobiegł o godzinie planowej przeflyt do Gdania, właściwie
 Wnema, chwacia i w Wnie ośchano na mnie, gdyż dobre mi było wiadomości przez porty
 na Ławce aerodromu, i porównań do samolotu, ogień po imiennym zamieszaniu przez me-
 gony. Impresje tei było coś pod opieką władz, gdyż już przy wsiadaniu do samolotu
 w Wnie zażyłano o legitymacji osobiste. - W Sopocie nie ma problem z 3 waliz, gdyż
 nieści majątam adram tylko 2. Problem ten rozwiązan stowuje zasada kradawania,
 władania trondwici, gdyż jako zastawem w delegie przy przystanku autobusowym lotniskowym,
 i wódcem do niej po przesileniu 2 portatych do hotelu. Zamieszanie na wieściu iluzji, i
 przez wrożeń chowności nie było, że jurek przystąpił do wojny przystawci: w nespier dmoś
 na gdomy ulicy ptośdy świenki, przy zaparkowanych samochodach, zapawa dla większego efektu.
 Portatymy się to i natypano dnia, a w hotelu, już nie wiem dlaczego, niechcący przez całe proś.
 2 olwa poloję widzę mowa, a do portu cudziaci zamija hotel, Chodzi on nie tylko do
 Szawka, ale i ban, w dalszej dalszty, do Kela. Na płaty zamieszanie przez cały czas
 jednego kapiełowania, który był całkowicie ubranym (!), i właściwie nie kupał się w morze, a
 tylko podrył się na piasku. - Jedna ulica tutaj, Rolwa., została na mnie zwraca wrożeń
 rany obfiteści, przesunętych moia z prawa kille wypraw ze upamiętni wniegromeni
 po 10 w; wyjechał natomiast nie zamieszanie, zapawa się to dla Sopota, żeby odynam
 owca. Ale stwina wyprawa po wypongu (o tempowaniu min) spotała na niemy; na ra-
 pofania, gdzie mały, dźwiri, sprzyjano zwracaniu, iż tam, gdzie się. Tylko w SOT poinformo-

Robotnicy i robotnice – rozszerzajcie socjalistyczne współzawody, podwyższajcie wydajność pracy i jakość produkcji

NADAWCA:

KARTKA POCZTOWA

Ob. Mgr A. Szczepanowska

Kraków

Kopernika 27

Observatorium Astronomiczne

1.200.000
 P. P. T. I. I. VI. 50

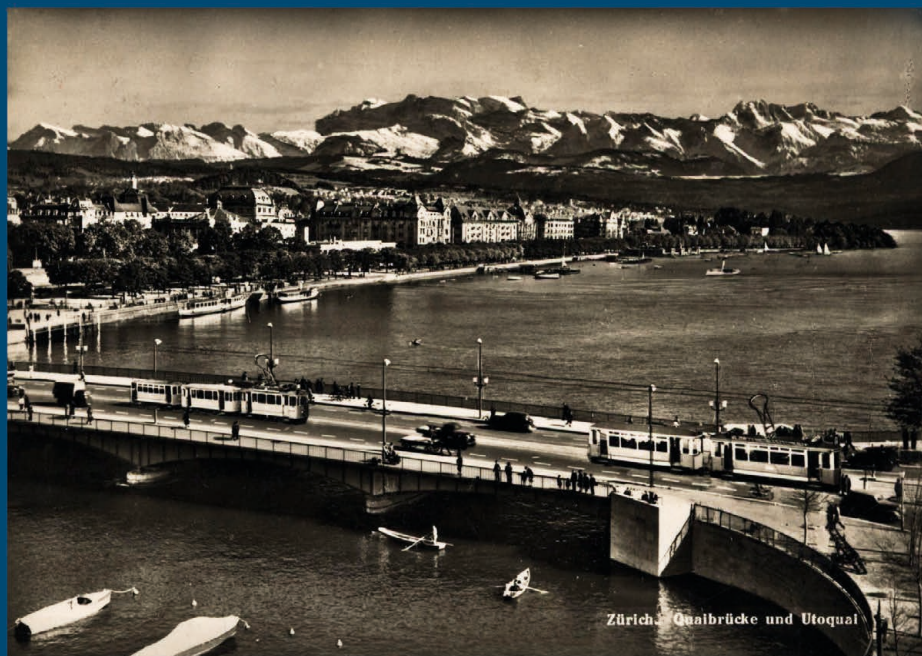
Jeden, przypadek formowy na ulicy Krakowianin, poinformował mnie, że powietrze tutaj, na rokonda boli na serce, ale że niby nie może tu wytrwać – nie przesiadł stacjo- otwój, niż kilka lat, i up. w rdn centym obrot 2 typiszy odd wyjadło z Sopotu. - Jest to nieduży, up. małe wrościanis 2 1/2 f, wenty na an typiszy powietrze emy jak w Krakowie

Przez Pani, o opiekę nad papierami, żeby nie były poruszone, chętnie papiery na drugim etapie w Salt, które zostały powaleni.

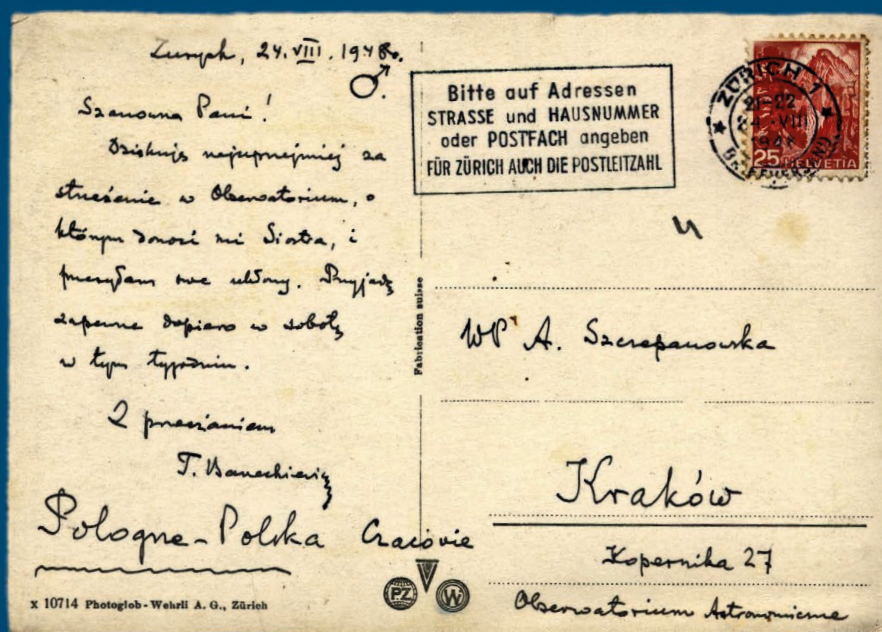
Łaż wyprawy przesłania i upamiętnie ulicy Szawka

Zdj. 2. Korespondencja Tadeusza Banachiewicza do Aldony Szczepanowskiej z Sopotu (29 IX 1951).

Zdj. 3-4. Poczta wysłana przez Tadeusza Banachewicza do Aldony Szczepanowskiej z Zurychu (24 VIII 1948).

Zdj. 5-6. Poczтівka wysłana przez Tadeusza Banachiewicza do Aldony Szczepanowskiej z Pragi (8 VI 1953).

Zdj. 9. Portret prof. Tadeusza Banachiewicza (1882–1954).

ki oraz listy wysyłane przez profesora do współpracowników z podróży służbowych lub urlopu. Wteczkach opisanych jako „Korespondencja do Aldony Szczepanowskiej” i „Pocztówki” (poz. nr 3 w Tab. nr 3) znajdują się widokówki m.in. z Zurychu (24 VIII 1948 r.), Pragi, gdzie Banachiewicz wygłosił wykład 9 czerwca 1953 r. (8 VI 1953 r.) oraz listy, dłuższe — jak na przykład ten z Sopotu (29 IX 1951 r. ze stemplem pocztowym z dnia 30 września) — i znacznie krótszy, cytowany poniżej w całości, z Kudowy Zdroju (3 II 1952 r.). W dniu 3 lutego 1952 r. Tadeusz Banachiewicz wysłał do Aldony Szczepanowskiej relację z podróży do uzdrowiska i zawiadamił, iż zwróci się do niej z prośbą o przysłanie „pewnych książek nie zabranych”³³.

Wiadomość brzmiała tak:

Szanowna Pani!

Dojechałem tu wczoraj pomyślnie z ½ godzinnym opóźnieniem. W wagonie było b. przestronno. W Sanatorium dostałem niezbyt dobry pokój, bo ciemnawy, na skutek drzew i góry, zasłaniającej niebo. Ogół pacjentów — ze sfer demokratycznych. Pokój może jeszcze zmieniać. — Do „dużych krakowianów” potrzebowalibyśmy pewnych książek nie zabranych. Jeszcze napiszę w tym względzie. „Dziennika Polskiego” przysyłać nie trzeba, bo mogę go tu zdaje się mieć z łatwością.

Łączę wyrazy poważania i uprzejme ukłony,
T. Banachiewicz³⁴

Tab. 3. Wykaz teczek ze spuścizną profesora Tadeusza Banachiewicza.

Nr	Zawartość segregatora
1.	Tadeusz Banachiewicz; Przekazanie terenu fort Skała na Bielanach; Obserwatorium Astronomiczne przy ul. Kopernika; Larissa Banachiewicz.
2.	I kongres w Rzymie w 1922 r.; Jugosławia, Harvard, prof. Th. N. Thiel; konferencja geodezyjna w Tallinie w sierpniu 1935 r.; VI Kongres Międzynarodowej Unii Astronomicznej w Sztokholmie 3–10 VIII 1938 r.; Ogród Botaniczny w Krakowie.
3.	Zapiski; korespondencja; notes; korespondencja do Aldony Szczepanowskiej; Pocztówki; legitymacja prof. T. Banachiewicza; stare koperty.
4.	Obserwatorium w Warszawie; Grecja — 1936 r.; Uniwersytet Jagielloński w Krakowie; Laponia Szwedzka; Lubomir; Ameryka; kopiec Krakusa; zaćmienie Słońca — Omsk; Kasprowy.

³³ Pocztówka datowana: 3 II 1952 r. Segregator nr 3.

³⁴ Wiadomość datowana: 3 II 1952 r. Segregator nr 3. Treść przepisana i sprawdzona przez autorkę niniejszego tekstu.

-
5. Obserwatorium Astronomiczne w Poznaniu; obserwatoria astronomiczne zagraniczne; obserwatorium astronomiczne Engelhardta pod Kazaniem; obserwatorium astronomiczne w Moskwie; obserwatorium astronomiczne w Budapeszcie.

---

  6. Instrumenty astronomiczne; zaćmienie Słońca, meteoryty.

---

  7. Paryż; astronomowie; doktor Stanisław Michalski; nieznane fotografie.

---

  8. Ryciny; fotografie z przyjęcia u Pana Prezydenta — 28 II 1932 r.; instrumenty astronomiczne.

---

  9. Papiery fotograficzne; wycinki prasowe.

---

  10. Podwójne zdjęcia nieznane; negatywy i zdjęcia małego formatu.

Źródło: opracowanie własne na podstawie już istniejących spisów załączonych do segregatorów.

W oparciu o te zbiory można stworzyć portret Tadeusza Banachiewicza — fotografa. Stanowią one ciekawy materiał badawczy³⁵. W celu umożliwienia szerszego dostępu do tej niezwyklej kolekcji trwają przygotowania do jej digitalizacji³⁶.

Kolekcja: Spuścizna po historyku literatury pedagoga profesora Wincentym Danku

Numer inwentarzowy: 01580

Biogram (szkie)

Wincenty Danek (1907–1976) — zasłużony pedagog, wieloletni rektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie³⁷ (WSP). W WSP pracował w latach 1951–1976, a w okresie 1956–1971 pełnił funkcję rektora. W latach 1926–1930 studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Magisterium uzyskał w 1930 r. na podstawie pracy *Józef Ignacy Kraszewski jako krytyk literacki i historyk literatury*, którą napisał pod kierunkiem Ignacego Chrzanowskiego. Po ukończeniu studiów był zatrudniony jako nauczyciel w szkołach średnich w Kolbuszowej (1931–1933), Krakowie (1934–1935), Toruniu (1935–1939). Podczas okupacji niemieckiej pracował jako urzędnik w Kamieniołomach Miast Małopolskich w Miękinii, a następnie w Urzędzie Pracy w Krzeszowicach i brał udział w taj-

---

³⁵ Artykuł poświęcony tylko i wyłącznie spuściznie profesora Tadeusza Banachiewicza w zbiorach Biblioteki Głównej UP jest w przygotowaniu.

³⁶ Prace prowadzone są przez dra Marcina Kanię we współpracy z prof. Jerzym M. Kreinerem.

³⁷ Biogram przygotowano na podstawie następujących źródeł: *Danek Wincenty*, Biografik: bibliografia źródeł informacji biograficznych o pracownikach Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, 2019, <http://biografik.up.krakow.pl/?p=57&highlight=danek> [dostęp: 2018-04-24]; *Wincenty Danek (1907–1976)*, Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna im. Kazimierza Wyki w Krzeszowicach, 2019, <http://www.bibliotekakrzeszowice.pl/index.php/wincenty-danek/353-wincenty-danek> [dostęp: 2019-04-24]; Faron Bolesław, *Wincenty Danek (8 października 1907 — 17 sierpnia 1976)*, „Pamiętnik Literacki”, 1977, z. 2, s. 365–371; *Wincenty Danek*. W: Hampel Józef, Kiryk Feliks, Pietrkiewicz Iwona (red.), *Leksykon Profesorów Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej 1946–2006*, Kraków, 2006, s. 84–86.

nym nauczaniu, za co został aresztowany w 1944 r. Po II wojnie światowej, zanim rozpoczął pracę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie, był m.in. dyrektorem prywatnego gimnazjum w Krzeszowicach, dyrektorem IV Gimnazjum i Liceum w Krakowie (1947–1948) oraz kuratorem (1948). Jego działalność naukowa koncentrowała się na badaniach z zakresu literatury polskiej XIX w. (prowadził badania nad biografią i twórczością Józefa Ignacego Kraszewskiego)³⁸. Jak wspomina Bolesław Faron, emerytowany profesor Uniwersytetu Pedagogicznego, Wincenty Danek interesował się „najpierw poglądami pedagogicznymi Adolfa Dygasińskiego i w ogóle pedagogiką okresu pozytywizmu, później – trwale już – życiem i twórczością Józefa Ignacego Kraszewskiego oraz powieścią historyczną”³⁹. Opublikował 102 prace, w tym 14 książek. Wśród najważniejszych publikacji w dorobku profesora Wincentego Danki wymienić należy następujące opracowania: *Publicystyka Józefa Ignacego Kraszewskiego w latach 1859–1872* (1957), *Powieści historyczne Józefa Ignacego Kraszewskiego* (1966), *Józef Ignacy Kraszewski. Żywot i dzieła* (1967), *Matejko i Kraszewski. Dwie koncepcje dziejów Polski* (1969), *Pisarz wciąż żywy* (1969), *Józef Ignacy Kraszewski* (1973) oraz krytyczne edycje powieści Kraszewskiego (*Dziecię Starego Miasta*, *Królewscy synowie*, *Stara baśń*) przynoszące, jak pisał Bolesław Faron, „poprawny tekst opatrzone erudycyjnymi przypisami oraz fachowymi wstępami”⁴⁰. Wincenty Danek był redaktorem naczelnym „Ruchu Literackiego” od momentu powstania tego czasopisma, tj. od 1960 r.; przewodniczył komitetowi redakcyjnemu „Roczników Naukowo-Dydaktycznych” WSP w Krakowie w latach 1957–1976; był członkiem komitetu redakcyjnego „Roczników Komisji Historycznoliterackiej PAN” (1963–1976)⁴¹; należał też do Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza. Pod jego kierunkiem powstało około 200 prac magisterskich, był promotorem 18 prac doktorskich, opiekunem kilku habilitantów, recenzentem wielu prac doktorskich i habilitacyjnych na uczelniach wyższych w całej Polsce (w Krakowie, Toruniu, Warszawie, Wrocławiu)⁴². Codziennie widziało się go w czytelni profesorskiej w Bibliotece Jagiellońskiej, a nawet powiadano, iż można go było tam spotkać jeszcze piętnaście minut przed wyjazdem na urlop⁴³.

Zawartość zespołu:

Spuścizna obejmuje kilkadziesiąt teczek zawierających publikacje naukowe profesora Wincentego Danki lub ich kopie, wykłady, a także recenzje prac doktorskich i habilitacyjnych. Wśród materiałów dokumentujących aktywność Wincentego

³⁸ Wincenty Danek. W: Hampel Józef, Kiryk Feliks, Pietrkiewicz Iwona (red.), *Leksykon Profesorów Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej 1946–2006*, Kraków, 2006, s. 85.

³⁹ Faron Bolesław, *Spotkana i powroty: sylwetki i szkice o literaturze*, Warszawa; Kraków, 1995, s. 157.

⁴⁰ Tamże, s. 163.

⁴¹ Tamże, s. 163.

⁴² Wincenty Danek. W: Hampel Józef, Kiryk Feliks, Pietrkiewicz Iwona (red.), *Leksykon Profesorów Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej 1946–2006*, Kraków, 2006, s. 85.

⁴³ Faron Bolesław, *Spotkana i powroty: sylwetki i szkice o literaturze*, Warszawa; Kraków, 1995, s. 164.

Danka jako badaczka literatury poczesne miejsce zajmują zespoły uszeregowanych tematycznie fiszek. Jedna z nich dotyczy aresztowania Kraszewskiego i zawiera wiadomości na ten temat z następujących czasopism: „Nowa Reforma”, „Przeгляд literacki i artystyczny”, „Diabeł”. Szczególnie cenne są rękopisy, maszynopisy, notatki (również notatki prasowe o Józefie Ignacym Kraszewskim zebrane przez studentów profesora w ramach prac seminaryjnych), eseje, nadbitki jego artykułów. Większość zgromadzonych materiałów dotyczy życia i twórczości Józefa Ignacego Kraszewskiego, odzwierciedlając zainteresowania badawcze Wincentego Danki. W skład zespołu wchodzi również fotokopie artykułów Kraszewskiego ukazujących się w prasie (w „Nowinach”, „Kurierze Warszawskim”, „Tygodniku Ilustrowanym” i „Tygodniku Petersburskim”), a ponadto album poświęcony pisarzowi i jego korespondencja.

Kolekcja: Spuścizna po historyku literatury profesor Mieczysławie Romankównie

Numer inwentarzowy: 01581

Biogram (szkic)

Mieczysława Romankówna (1910–1980) — pedagog, nauczyciel akademicki, od 1962 r. pracownik Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (w lipcu 1962 r. rozpoczęła pracę dydaktyczną jako docent etatowy w Katedrze Historii Literatury), członek Senatu Uczelni, przez trzy lata pełniła funkcję prodziekana Wydziału Filologiczno-Historycznego (1965–1968), kierowała Komisją Dyscyplinarną dla Studentów (blisko 6 lat). Absolwentka filologii polskiej na Uniwersytecie Jagiellońskim. W dorobku naukowym profesor Mieczysławy Romankówny poczesne miejsce zajmuje edycja korespondencji Narcyzy Żmichowskiej: *Listy Narcyzy Żmichowskiej* (t. 1. — 1957 r., t. 2. — 1960 r.), która stała się podstawą przewodu habilitacyjnego przed Radą Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego w 1960 r.⁴⁴

Przygotowała również do druku i komentarzami zaopatrzyła *Wiesława Kazimierza Brodzińskiego* (1946, 1947, 1948, 1949), *Anhellego Juliusza Słowackiego* (1946, 1947), *Śluby panięskie* (1947), *Dożywocie* (1949) i *Zemstę Aleksandra Fredry* (1946, 1947, 1948), *Pieśni Janusza i poezje wybrane* Wincentego Pola (1949). Zainteresowania badawcze Mieczysławy Romankówny ogniskowały się wokół pol-

⁴⁴ Biogram powstał na podstawie następujących źródeł: *Romankówna Mieczysława*, Biografik: bibliografia źródeł informacji biograficznych o pracownikach Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, 2019, <http://biografik.up.krakow.pl/?p=1502&highlight=romankowna> [dostęp: 2018-04-14]; Jarowiecki Jerzy, *Sylwetki uczonych: Mieczysława Romankówna*, „Konspekt”, 2004, nr 20, s. 108–109; Faron Bolesław, *Mieczysława Romankówna: rzetelność i trwałość*. W: Faron Bolesław, *Spotkania i powroty: sylwetki i szkice o literaturze*, Warszawa; Kraków, 1995, s. 169–172; *Romankówna Mieczysława*. W: Czachowska Jadwiga, Szałagan Alicja (red.), *Współcześni polscy pisarze i badacze literatury: słownik biobibliograficzny*. T. 7: R-Sta, Warszawa, 2001, s. 65–67; *Mieczysława Romankówna*. W: Hampel Józef, Kiryk Feliks, Pietrkiewicz Iwona (red.), *Leksykon Profesorów Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej 1946–2006*, Kraków, 2006, s. 480–481.

Tyrowicki Marian
Jhaszkiewicz Janostan
Libera Edystan
pojedyncze

TOWARZYSTWO im. MARII KONOPNICKIEJ
 Zarząd Główny, 00-286 Warszawa
 Brzozowa 6/8 m. 2, tel. 31-84-50
 PKO VIII O/M nr 153-9-910.047

Towarzystwo
 im. Marii Konopnickiej
 Zarząd Główny, 00-286 Warszawa
 Brzozowa 6/8 m. 2 tel. 88-84-50
 PKO VIII O/M nr 1536-853-132

TOWARZYSTWO
 im. MARII KONOPNICKIEJ
 Zarząd Główny
 00-286 Warszawa, Brzozowa 6/8 m. 2

Pani
 Prof. Mieczysława Romankówna
 Klinika ul. Kopernika 17 s. nr 3

31-501 KRAKÓW

TOWARZYSTWO im. MARII KONOPNICKIEJ
 Zarząd Główny, 00-286 Warszawa
 Brzozowa 6/8 m. 2, tel. 31-84-50
 PKO VIII O/M nr 153-9-910.047

Pani Profesor Dr Mieczysława Romankówna

TOWARZYSTWO im. MARII KONOPNICKIEJ
 KOŁO TOWARZYSTWA
 31-042 Kraków
 Rynek C. 7

Prof. dr Mieczysława Romankówna

TOWARZYSTWO
 im. Marii Konopnickiej
 ZARZĄD GŁÓWNY
 ul. Kopernika 34. IVb
 00-336 Warszawa
 tel. 37-34-10 Konto PKO 1-9-121266

DRUK

prof. dr Mieczysława Romankówna

TOWARZYSTWO
 im. MARII KONOPNICKIEJ
 Zarząd Główny
 00-336 Warszawa, Kopernika V.

Ob. Prof. dr Mieczysława Romankówna

TOWARZYSTWO
 im. MARII KONOPNICKIEJ
 Zarząd Główny
 00-286 Warszawa, Brzozowa 6/8 m. 2

Pani
 prof. Mieczysława Romankówna
 ul. Tarłowska 6/7
 31-102 KRAKÓW

Zdj. 10. Wybrane teki z korespondencją profesor Mieczysławy Romankówny.
 Zawartość teki: korespondencja od Towarzystwa im. Marii Konopnickiej.

skiej dziewiętnastowiecznej prozy — wydobyła z zapomnienia lub odkryła m.in. takich pisarzy, jak Zofia Kaplińska, Antonina Krechowicka, Józefa Kisielnicka, Antoni Karśnicki. Bolesław Faron, pisząc o Mieczysławie Romankównie, zwrócił uwagę, iż należała „do tej generacji nauczycieli akademickich krakowskiej WSP, która zanim podjęła pracę w uczelni, przeszła gruntowną praktykę w szkolnictwie podstawowym, średnim, w administracji oświatowej, w ośrodkach metodycznych, która zaznała trudu nauczycielskiego i z autopsji wiedziała, jak kształtować przyszłego pedagoga, jakie przed nim stawiać wymagania; generacji, która umiała łączyć działalność dydaktyczną w szkole z pracą naukową i popularnonaukową”⁴⁵.

Zawartość zespołu:

Spuścizna profesor Mieczysławy Romankówny obejmuje przede wszystkim korespondencję z lat 1945–1980. Wśród autorów listów zwraca uwagę nazwisko Jarosława Iwaszkiewicza, który wysłał do niej list napisany odręcznie na dwóch krzywo przyciętych kartkach papieru. Dziękował w nim za pierwszy i drugi tom korespondencji Narcyzy Żmichowskiej (list datowany: Stawisko, 11 VII 1971 r.).

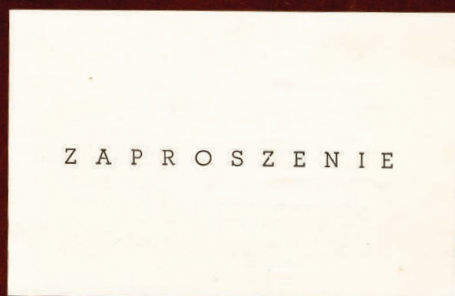
W gronie nadawców są również znani badacze literatury, filologowie, językoznawcy, tacy jak: Tadeusz Lehr-Spławiński, Julian Krzyżanowski, Henryk Markiewicz, Maria Żmigrodzka, Kazmierz Wyka, Tadeusz Ulewicz, Jerzy Starnawski czy Bogdan Zakrzewski oraz bibliotekarze: Jan Baumgart (dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej), Zofia Ameisenowa (kustosz biblioteczny w Bibliotece Jagiellońskiej, a jednocześnie historyk sztuki, pracownik i profesor UJ).

Do profesor Mieczysławy Romankówny pisało również wielu nauczycieli akademickich związanych z Uniwersytetem Pedagogicznym (wówczas noszącym jeszcze nazwę Państwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej, a od 1973 r. Wyższej Szkoły Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej — WSP). Byli to m.in. Wincenty Danek, Bolesław Faron, Jerzy Jarowiecki, Stanisław Jodłowski⁴⁶, Stanisław Pigoń oraz Adam Przyboś, który podobnie jak Mieczysława Romankówna był członkiem Komisji Nauk Pedagogicznych Oddziału PAN w Krakowie. W teście z jego korespondencjami znajduje się osiem datowanych listów (najstarszy pochodzi z 1967 r. — 1 stycznia 1967 r., a najnowszy napisany został 1 stycznia 1974 r.). Z Mieczysławą Romankówną korespondowali również związani z Uniwersytetem Pedagogicznym: Stanisław Sierotwiński, Witold Taszycki czy historyk Marian Tyrowicz. Ten ostatni pozostawił po sobie bogatą spuściznę nadal wykorzystywaną w pracach naukowych. Znajduje się ona w Bibliotece Wydziału

⁴⁵ Faron Bolesław, *Spotkania i powroty: sylwetki i szkice o literaturze*, Warszawa; Kraków, 1995, s. 168.

⁴⁶ Stanisław Jodłowski w latach 1951–1956 pełnił funkcję dziekana Wydziału Filologiczno-Historycznego, a następnie w okresie 1956–1962 — prorektora WSP w Krakowie. Zob. *Jodłowski Stanisław*, Biografik: bibliografia źródeł informacji biograficznych o pracownikach Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie, 2019, <http://biografik.up.krakow.pl/?p=749&highlight=jodlowski> [dostęp: 2019-04-24].

Zdj. 11. Zawartość teki z korespondencją profesora Mariana Tyrowicza do profesor Mieczysławy Romankówny.

Zdj. 12. Poczтівka wysłana przez Jana Baumgarta do profesor Mieczysławy Romankówny — awers (III 1963).

Wyszłowanie i proces Masłowski

prasa krakowska.

Nowa Reforma 1883, 1884, 1885.

Przegląd literacki i art. 1883, 1884, 1885.

Diabeł 1883, 1884, 1885.

Aresztowanie i proces Kraszewskiego
prasa krakowska

Gazeta krakowska	1883,	1884,	1885.
Przebieg akademicki	1883,	1884,	1885.
Pogon (Famion)	1883,	1884,	1885.

Zdj. 15. Aresztowanie i proces Kraszewskiego (teka zawierająca fiszki profesora Wincentego Danka).

Josef Ignacy Kwaszewski

"Wziść się za siebie"
półki przez całe życie.
J. Kwaszewski

"Przyrzeczcie
zdażycie ten,
kto w miarę
władczy."
J. Kwaszewski

Waskareżba z sarkofagiem na Skole
Kwaszewski pochowany
Kwaszewski pochowany

Fragment wiersza M. Monopnickiej
"Kwa moqita"
Pamięć J. Kwaszewskiego

Właściwie nie ma mi smutku, Właściwie nie ma miłości!
Właściwie nie ma mi smutku, Właściwie nie ma miłości!
Właściwie nie ma mi smutku, Właściwie nie ma miłości!
Właściwie nie ma mi smutku, Właściwie nie ma miłości!

... Kto ma mi smutku, Kto ma miłości!
Ale czy wiesz, Kto ma miłości!
Kto ma miłości, Kto ma miłości!
Kto ma miłości, Kto ma miłości!

... A tak, Pamięć moją, Kto ma miłości!
Kto ma miłości, Kto ma miłości!
Kto ma miłości, Kto ma miłości!
Kto ma miłości, Kto ma miłości!

A teraz, Pamięć moją, Kto ma miłości!
Kto ma miłości, Kto ma miłości!
Kto ma miłości, Kto ma miłości!
Kto ma miłości, Kto ma miłości!

Nykonala Maria Pietka.

Ya chęć, ja
 muszę być słownym, będzie
 czas odpocząć wtedy, gdy
 ręce nie będą mogły trzymać
 pióra, a czy nie zobaczą liter
 na papierze, głowa nie omynie myśli
 - wtedy, kiedy wydam 200
 tomów dzieł

ANNA
 TEMPLIN

„Wśród gwaru i ruchu
 kucana sobie i mufzowi
 ukradkiem innego napoju
 nalata. Gosie tego nie widzieli
 i pili a chwalił miód
 stary, wotny
 (J. J. Kraszewski, „Zdrachciech a
 ucza”)

H. Szepaniak. W 86

Stara baśń.

...Nadszedł tedy dzień zakładania
 grodu. Piast ze starszyzną, wojewo-
 dami, gęslarzami i wróbitami
 wyciągnął w pole, gdzie starym
 obyczajem, parą wołów czarnych
 obróc miano granic przyszłego
 grodu...

Wykonała
 O. Prokopenko

Zdj. 16-19. Przykładowe karty z Albumu dotyczącego Józefa Ignacego Kraszewskiego ze zbiorów profesora Wincentego Danki.

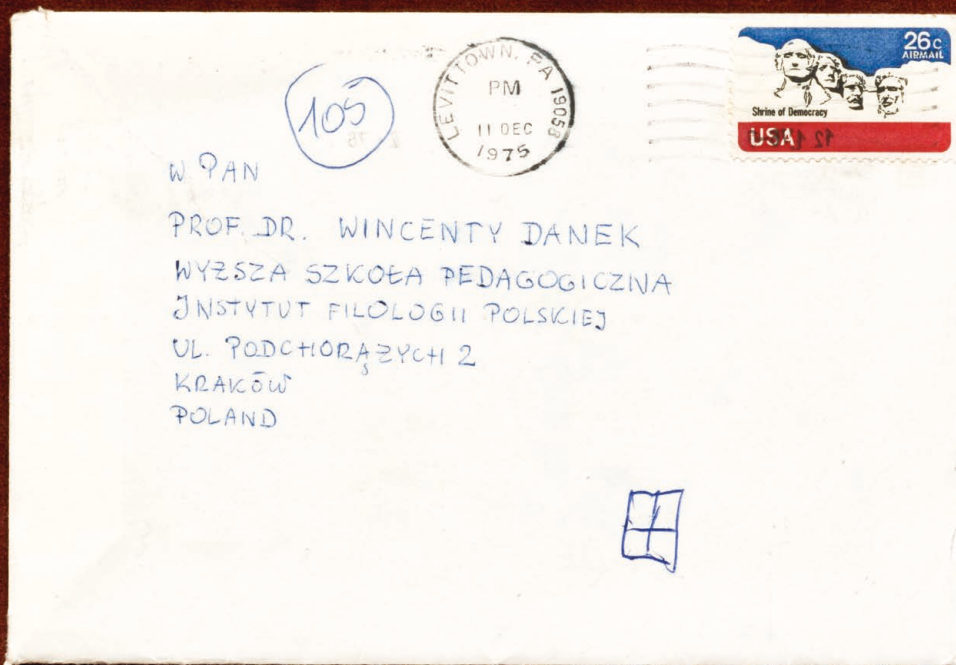

Zdj. 21. Korespondencja zagraniczna profesora Wincentego Danka (11 XII 1975).

Humanistycznego Uniwersytetu Pedagogicznego. Składa się na nią 76 tek tematycznych zawierających dokumenty życia społecznego dotyczące głównie XIX-wiecznej Galicji, Lwowa i Krakowa. Świadectwem skrupulatności i systematyczności pracy profesora Tyrowicza są również teki ikonograficzne z XIX i XX w. (10 tek), znajdujące się w Bibliotece Naukowej PAN i PAU⁴⁷. Pod hasłem „Teki prof. Mariana Tyrowicza” można odnaleźć 45 zdigitalizowanych dokumentów ze spuścizny tego profesora i udostępnionych w Pedagogicznej Bibliotece Cyfrowej⁴⁸. Natomiast część jego prywatnego księgozbioru znajduje się w Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach⁴⁹.

⁴⁷ Wierzbak Maria, *Listy jako źródła do badań biograficznych o pamięci człowieka na podstawie korespondencji prof. Mariana Tyrowicza*. W: Popiołek Bożena, Chłosta-Sikorska Agnieszka, Słaby Agnieszka (red.), *Historia – pamięć – tożsamość w edukacji humanistycznej*. T. 3, *Pamięć człowieka, pamięć miejsca, miejsca pamięci: studia historyczno-antropologiczne*, Kraków, 2015, s. 291.

⁴⁸ *Teki prof. Mariana Tyrowicza*, Pedagogiczna Biblioteka Cyfrowa, 2019, <http://pbc.up.krakow.pl/dlibra/results?action=SearchAction&skipSearch=true&mdirids=1&server%3Atype=both&tempQueryType=-3&encode=false&isExpandable=on&isRemote=off&roleId=-3&queryType=-3&dirids=1&rootid=&query=Teki+prof.+Mariana+Tyrowicza&localQueryType=-3&remoteQueryType=-2> [dostęp: 2019-04-24].

⁴⁹ Mateusiak Renata, *Ślady kolekcji rozproszonych w wydzielonych zbiorach XIX–XX wieku (do 1950 roku): na przykładzie księgozbioru Adama Mülnicha i Mariana Tyrowicza*. W: Kycler Maria, Pawelec Dariusz, Warząchowska Bogumiła (red.), *Kolekcje w zbiorach bibliotek Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, Katowice, 2018, s. 225–246.

Osobne teczki obejmują korespondencję Mieczysławy Romankówny z Instytutem Badań Literackich, Towarzystwem Literackim im. Adama Mickiewicza, redakcją „Tygodnika Powszechnego” i Zakładem Narodowym im. Ossolińskich. Dużą część zbioru stanowią rękopisy cenne zwłaszcza dla badaczy życia i twórczości konkretnych osób.

Przegląd trzech kolekcji obejmujących spuścizny profesorskie znajdujące się w zbiorach BG UP pokazuje, że stanowią one bardzo interesujący i zróżnicowany zasób dokumentów i archiwaliów, który może posłużyć jako materiał źródłowy do różnorodnych badań. Opisane kolekcje stanowią wartościowe źródło informacji biograficznych na temat wymienionych naukowców, pośrednio opowiadają również historię Uniwersytetu Pedagogicznego (spuścizna profesorów: Wincentego Danko i Mieczysławy Romankówny) czy krakowskiej astronomii (spuścizna profesora Tadeusza Banachiewicza, która świadczy również o pasjach naukowych konkretnych pracowników uczelni takich, jak profesor Jerzy Kreiner, dzięki któremu zespół pamiętek po twórcy rachunku krakowianowego znalazł się w zbiorach BG UP). Zespoły archiwaliów dotyczących osoby profesora Tadeusza Banachiewicza i Mieczysławy Romankówny zawierają dużą liczbę kart pocztowych, które mogą zainteresować również deltiologów.

Omówione, bardzo skrótowo, spuścizny stanowią interesujący materiał badawczy również dla bibliotekarzy. Opracowanie, promocja, zasady udostępniania, a nawet kwerendy archiwalne na temat tego, jakie były dotychczasowe losy znajdujących się w zbiorach Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego spuścizn, stanowią zagadnienia warte dalszych badań i szczegółowego omówienia.

Bibliografia

- Biografik: bibliografia źródeł informacji biograficznych o pracownikach Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie*, 2019, <http://biografik.up.krakow.pl> [dostęp: 2018-03-13].
- Dworak Tadeusz Zbigniew, Kreiner Jerzy Marek, *Tadeusz Banachiewicz – twórca Krakowianów*, Wrocław, 1985.
- Dworak Tadeusz Zbigniew, Kreiner Jerzy M., Mielcki Jan, *Tadeusz Banachiewicz (1882–1954)*. W: Szafirski Bolesław (red.), *Złota księga Wydziału Matematyki i Fizyki*, Kraków, 2000, s. 174–175.
- Faron Bolesław, *Spotkania i powroty: sylwetki i szkice o literaturze*, Warszawa; Kraków, 1995.
- Faron Bolesław, *Wincenty Danek (8 października 1907 – 17 sierpnia 1976)*, „Pamiętnik Literacki”, 1977, z. 2, s. 365–371.
- Flin Piotr, Panko Elena, *Tadeusz Banachiewicz in Tartu (1915 to 1918)*, „Baltic Astronomy”, 2011, Vol. 20, s. 305–308.
- Hampel Józef, Kyrk Feliks, Pietrzek Iwona (red.), *Leksykon Profesorów Akademii Pedagogicznej im. Komisji Edukacji Narodowej 1946–2006*, Kraków, 2006.
- Jarowiecki Jerzy, *Sylwetki uczonych: Mieczysława Romankówna*, „Konspekt”, 2004, nr 20, s. 108–109.

- Kościńska-Jawień Hanna, „Białe kruki” w zbiorach Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego. W: Piłtypczak-Majerowicz Maria, Skórka Stanisław, Wilk Dorota (red.), *Służą i chronią: 65 lat Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*, Kraków, 2011, s. 132–141.
- Kreiner Jerzy M., *Nieznane fotografie Obserwatorium Wileńskiego*, „Urania”, 1999, nr 6, s. 260–262.
- Kreiner Jerzy M., *Tadeusz Banachiewicz — obserwator*. W: Strzałkowski Adam (red.), *Tadeusz Banachiewicz 1882–1954: materiały z sesji naukowej w dniu 29 października 2004 r.*, Kraków, 2012, s. 21–30.
- Kreiner Jerzy M., Piotrowska Ewa, *Bibliografia prac Profesora Tadeusza Banachiewicza*, „Prace Komisji Historii Nauki”, 2006, T. 7, s. 327–369.
- Mateusiak Renata, *Ślady kolekcji rozproszonych w wydzielonych zbiorach XIX–XX wieku (do 1950 roku): na przykładzie księgozbioru Adama Mülnicha i Mariana Tyrowicza*. W: Kycler Maria, Pawelec Dariusz, Warząchowska Bogumiła (red.), *Kolekcje w zbiorach bibliotek Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, Katowice, 2018, s. 225–246.
- Mietelski Jan, *Tadeusz Banachiewicz w Międzynarodowej Unii Astronomicznej*. W: Strzałkowski Adam (red.), *Tadeusz Banachiewicz 1882–1954: materiały z sesji naukowej w dniu 29 października 2004 r.*, Kraków, 2012, s. 31–61.
- Muzeum Podręcznika, Biblioteka Główna Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, 2019, http://bg.up.krakow.pl/?page_id=4067 [dostęp: 2019-04-24].
- Mycio Andrzej, *Spuścizna Mariana Gumowskiego w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu*, „Litteraria Copernicana”, 2016, nr 4 (20), s. 169–174.
- Skrzyński Tomasz, *Aktywność Tadeusza Banachiewicza na posiedzeniach walnych i w pracach wydziału matematyczno-przyrodniczego Polskiej Akademii Umiejętności w latach 1919–1952*, „Studia Historyczne”, 2015, z. 3, s. 367–387.
- Strzałkowski Adam, *Tadeusz Banachiewicz — Mistrz i Nauczyciel*. W: Strzałkowski Adam (red.), *Tadeusz Banachiewicz 1882–1954: materiały z sesji naukowej w dniu 29 października 2004 r.*, Kraków, 2012, s. 11.
- Strzałkowski Adam (red.), *Tadeusz Banachiewicz 1882–1954: materiały z sesji naukowej w dniu 29 października 2004 r.*, Kraków, 2012.
- Szafirski Bolesław (red.), *Złota księga Wydziału Matematyki i Fizyki*, Kraków, 2000.
- Szajda Marek, *Spuścizna dra Jana Piotra Dekowskiego w Archiwum Naukowym Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego*, „Zeszyty Wiejskie”, 2017, t. 23, s. 53–72, <http://dspace.uni.lodz.pl:8080/xmlui/handle/11089/25472> [dostęp: 2019-04-24].
- Tatarczuch Małgorzata, Wierzbiak Maria, *Dziewiętnastowieczne mowy pogrzebowe z kolekcji prof. Mariana Tyrowicza w Bibliotece Instytutu Historii Uniwersytetu Pedagogicznego*. W: Piłtypczak-Majerowicz Maria, Skórka Stanisław, Wilk Dorota (red.), *Służą i chronią: 65 lat Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*, Kraków, 2011, s. 158–166.

- Tynecki Jerzy, *Teki Litwina: o spuściznie naukowej prof. Józefa Litwina w zbiorach rękopiśmiennych Biblioteki Uniwersyteckiej w Łodzi*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Librorum”, 1991, nr 2, s. 199–220.
- Wierzbiak Maria, *Listy jako źródła do badań biograficznych o pamięci człowieka na podstawie korespondencji prof. Mariana Tyrowicza*. W: Popiołek Bożena, Chłosta-Sikorska Agnieszka, Słaby Agnieszka (red.), *Historia — pamięć — tożsamość w edukacji humanistycznej*. T. 3, *Pamięć człowieka, pamięć miejsca, miejsca pamięci: studia historyczno-antropologiczne*, Kraków, 2015, s. 289–295.
- Wincenty Danek (1907–1976), Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna im. Kazimierza Wyki w Krzeszowicach, 2019, <http://www.bibliotekakrzeszowice.pl/index.php/wincenty-danek/353-wincenty-danek> [dostęp: 2019-04-24].
- Zajac Renata M., *Biblioteka Główna wczoraj i dziś*. W: Pidlypczak-Majerowicz Maria, Skórka Stanisław, Wilk Dorota (red.), *Służą i chronią: 65 lat Biblioteki Głównej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie*, Kraków, 2011, s. 9–28.
- Zawada Anna Karolina, *Obserwo ergo sum. Tadeusz Banachiewicz (1882–1954) okolicznościowa wystawa czasowa w Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego 29 października – 14 listopada 2004*. W: Strzałkowski Adam (red.), *Tadeusz Banachiewicz 1882–1954: materiały z sesji naukowej w dniu 29 października 2004 r.*, Kraków, 2012, s. 97–105.

Legacies and special collections held by the Main Library of the Pedagogical University of Cracow

Abstract: Among its' unique collections, the Main Library of the Pedagogical University of Cracow (MLPU) holds legacies of former faculty members and academic staff and researchers. Due to the specific nature of much of this material — mostly archive documents — cataloging, storing and allowing access to it presents a challenge for the library. The main aim of this article is to make the wider public — and researchers in particular — aware that the library holds such collections. To illustrate this, the article provides a brief description of three individual collections: the legacy of a former dean (1956–1971) of the Pedagogical University, Professor Wincenty Danek, as well as a legacy from another of the University's Professors, Mieczysława Romankówna, and also a collection of materials acquired by the University at the behest of Professor Jerzy M. Kreiner belonging or relating to the celebrated astronomer and professor of the Jagiellonian University, Tadeusz Banachiewicz. The article also makes mention of two other collections stored, but not yet indexed in the card catalogue, which both belonged to researchers associated to the Pedagogical University, Lucjan Orkisz (doctor, astronomer), and Zofia Krygowska (professor, mathematician). **Keywords:** legacy, special collections, university libraries, Main Library of the Pedagogical University of Cracow, Tadeusz Banachiewicz, Wincenty Danek, Mieczysława Romankówna, Lucjan Orkisz, Zofia Krygowska.

Opracowanie materiału ilustracyjnego

dr Marcin Kania, Biblioteka Główna, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Polska

